

Georgica

Katelijne Schrama

De toestand, toekomst en de strijd in de hedendaagse landbouw, zelfs als je je beperkt tot Nederland, zijn kwesties met een wereldomspannende economische dimensie. Ze zijn omgeven met verwarrende politieke vertogen. En aangezien het over een eerste levensbehoefte gaat, voedsel, en over een bezigheid die al twintigduizend jaar bij de menselijke soort hoort, wemelt het ook nog eens van de vooroordelen, mythes, magie en onuitroeibare ideaalbeelden.

Het is een verrassende keuze om een Romeins leerdicht over de landbouw van ruim tweeduizend jaar geleden als leidraad te nemen voor het maken van een documentaire over het boerenbedrijf van nu.

De maakster heeft de Georgica van Vergilius niet voor zichzelf gehouden, (zoals ze had kunnen doen door middel van ingemonteerde citaten of een voice over) maar het juist met de mensen gedeeld die ze opzocht om alle verschillende kanten van de hedendaagse landbouw aan bod te laten komen. Het maakt meteen duidelijk dat de film niet pretendeert om een journalistieke analyse van de machinaties van handels en voedselstromen te leveren, van de duistere macht van megabedrijven die zaden en bestrijdingsmiddelen verkopen, van de ondoorzichtige alliantie tussen handel, landbouwpolitiek en voedsel-industrie.

Natuurlijk bepalen al die zaken het leven van de boeren in Nederland, maar daar gaat het hier niet om. Zonder die realiteit te ontkennen maakt de communicatieve rol van de Georgica tussen maakster en personages duidelijk: het gaat om zienswijzen, om manieren van denken en leven met die realiteit; Met zienswijze bedoel ik nu juist niet de oordelen die belang en positie verdedigen, niet de theorieën en analyses, maar de manier van kijken en denken waarin op de schaal van een mensenleven, het zintuiglijke, het economische, het spirituele en het politieke samenkomen.

Dat de Boedhistische omroep deze film mogelijk heeft gemaakt is heel passend. Als ik de stijl waarmee deze film de carroussel van een industriële geitenmelkinstallatie in beeld brengt zou moeten typeren en de landschapsbeelden die ervoor en erna zitten erbij betrek, dan ontkomt je niet aan het woord be-schouwen.

Het is niet een uitleg van de melkinstallatie, geen aanklacht tegen de melkinstallatie, geen propaganda voor de melkinstallatie, geen bespottung van de melkinstallatie, maar een meditatie over de melkinstallatie. En dat niet in woorden, maar in beeld. Mediteren is een stap terug doen en zonder vooropgezet oordeel de verschillende associaties, gedachten en gevoelens waarnemen die zich aan je voordoen. Denk: scherp kijken maar ook genieten van de rimpelingen in het wateroppervlak van een vijver. De film laat de geitenmelkinstallatie gebeuren.

De stijl waarin hier de werkelijkheid van de industriële akkerbouwer, de kleine biologische boer, de precieze fruitteler, de bevlogen vertegenwoordigster van het verleden van de landbouw, de verloren oude boer gefilmd worden en worden opgevoerd bewaart afstand, maar is verre van kil, juist vol eerbied voor de leef en denkwijze van de personages. Die combinatie is de basis van de hier gebruikte esthetiek.

De film heeft een tempo dat niet strookt met wat een zich normaal gedragend persoon zou zien. Het is een tempo dat zich niet leent voor een meeslepend verhaal. Wie vooroordelen wil mijden, de eigenheid en onafbeeldbaarheid van de mensen bij wie je bent respecteert, moet de tijd nemen. Dat doen veel filmers, in hun research, hun omgang met plekken en personages. Die genomen tijd kun je vervolgens onzichtbaar maken in de film. of niet. Zoals hier. Hier gebeurt dat nadrukkelijk niet. Het gevolg is dat de zienswijze van Nederlandse boeren in de film niet alleen uit woorden en denkbeelden bestaat, maar ook een visueel-lichamelijke vorm krijgt.

Sommige mensen zullen Georgica zweverig noemen. Dat is deze film in drie opzichten niet. Zweverig betekent soms: schöngesterei, dwz makkelijk over de werkelijkheid heenpraten en vervolgens probleemloze, ideale vergezichten schilderen. Dat is deze film niet. Wie goed oplet ziet kritisch en ernstig denken over grote problemen en imminente rampen. Overigens zonder in apocalyptische uitspraken te vervallen.

Zweverig betekent soms ook: echte mensen en echte situaties reduceren tot spirituele vragen en mijmeringen. Deze film is met zijn sierlijke geometrische stijl het tegenovergestelde van dit type zweverigheid. Deze beelden worden gebracht door iemand die snapt dat een mistige kleivlakte, die gevoelens van schoonheid en thuishoren oproept, alles aan de uitleg van feiten of theoriën kan veranderen. Dat het zintuiglijke hier-en-nu nooit uit te putten valt met uitleg, woorden of film. En dat is een stijl van filmen die naar beneden, naar individuen en echte plekken wijst, naar specifieke momenten en niet naar algemene spirituele begrippen.

Zweverig betekent soms ook: dat iemand opgaat in zijn fetisj, voor mooi ontwerp, mooie taal, verrukkelijk geluid enzovoort. Georgica is in dit opzicht heel terughoudend. Als dit type zweverigheid over een esthetische roes gaat, dan is deze film van de blauwe knoop. Ja, er is esthetiek, maar niet om van bedwelmd te raken. De schoonheid van de beelden en de stilering in de beeldvoering is dienend.

Om wat te doen? Dat brengt me op de hoofdzaak en dat is iets dat je snel over het hoofd ziet: en dat is dat deze film op zo'n heldere en meeslepende manier laat zien wat de uitzonderlijke en levensomspannende kracht van poezie is; en ook dat poezie niet alleen in taal bestaat, maar ook in film kan bestaan.

Poezie, het gedicht van Vergilius waarin hij de landbouw van zijn tijd bezingt als iets waar

geschiedenis, vakkennis, levenswijsheid, schoonheid en zelfs politiek samenkomen, komt hier naar voren als een wonderlijke manier om gevoelens, gedachten, kennis in elkaar te persen tot een compacte, zingende waarheid. Daarover verbazen ook de fruittelers zich over, al zijn ze het oneens met het enten van een peer op een appelboom.

Dit is geen poëzie van een geniale halfgekke dichter die de burger verbaast met zijn onstuimige zelfexpressie. Dit is klassieke poëzie.

Poëzie heeft een transhistorische kwaliteit, er kunnen eeuwen overheen gaan, en dan werkt ze weliswaar anders maar even krachtig. Poëzie heeft ook iets oer-toegankelijk en democratisch, mensen kunnen voor poezie als vak of kunstvorm of scene totaal geen enkele interesse hebben en toch verbluft en geroerd zijn door een gedicht. Omdat het over iets gaat dat we kennen, maar op een verbluffend krachtige en nieuwe manier. Poesie is een instrument om verbindingen te leggen van een intens soort.

Net als de film van Katelijne is het gedicht van Vergilius geen expressie van persoonlijke gevoelens, geen pamflet met de wereld ingeslingerde meningen of opgediste eigen avonturen. Het is een gevoelige, eenduidige oordelen mijdende, geduldige en nauwkeurige manier op een denkende manier het leven te naderen. Het leven van boeren in Nederland nu.

Als schrijver zeg ik: poezie als werkmodel voor documentaires, dat zouden meer mensen moeten uitproberen! Niet alleen door met een gedicht op je personages af te stappen natuurlijk, maar als poëzie als manier van denken. Hoe belangwekkend die aanpak kan zijn, juist ook voor maatschappelijke en complexe thema's als de toekomst van de landbouw, dat toont Georgica aan.

dirkvanweelden 2015